- PORTAL REWITALIZACJA
- AKTUALNOŚCI

Historia Łodzi. Na czym polegał łódzki fenomen rozwoju? [ZDJĘCIA]

14.06.2023 9:43 agr

- kategoria:
- Portal Rewitalizacji
- Rewitalizacja

W naszym cyklu jesteśmy nadal na samym początku rozwoju Łodzi przemysłowej w latach 20. XIX w. To okres, który warto prześledzić dokładniej, by zrozumieć, na czym polegał łódzki fenomen rozwoju.

Na zdjęciu widok z góry na klasycystyczny Rynek Nowego Miasta (obecnie pl. Wolności)

Kluczowa była oczywiście ustawa z 18 września 1820 r. o utworzeniu ośrodków fabrycznych w miastach rządowych Królestwa Polskiego, powstała z inspiracji Rajmunda Rembielińskiego. Chodziło o ułatwienie osiedlania się fabrykantom sukna i innym rzemieślnikom przybywającym z zagranicy.

Kluczowe dokumenty

Dokument podpisany przez namiestnika Królestwa Polskiego Józefa Zajączka, zawierający jedynie kilka krótkich zapisów, uruchomił machinę gospodarczych przemian. Art. 1 zachęcał miasta rządowe, a także prywatne do skorzystania z płynących korzyści. Art. 2 mówił o przekazaniu przybywającym sukiennikom i rzemieślnikom placów w wieczystą dzierżawę za umiarkowaną cenę z 6 latami wolnymi od czynszu, przy czym przekazywano na ten cel grunty i młyny rządowe (art. 3 i 4). Ponadto w art. 5 i 6 oferowano bezpłatnie drewno z najbliższych borów gminnych oraz wsparcie przy budowie cegielni, z których materiał miał być udzielony w najniższej cenie. Akt podpisano w Warszawie na posiedzeniu rady Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Administracji. Umowa zgierska, podpisana 30 marca 1821 r., doprecyzowała wspomniane przywileje. No i się zaczęło…

Z udogodnień ustawowych skorzystały w naszym regionie takie miasta, jak: Zgierz, Gostynin, Przedecz, Dąbie nad Nerem, Skierniewice, Rawa i Tomaszów, a przede wszystkim Łódź, która odniosła potem ogromny sukces w branży włókienniczej. Nie tylko w skali Królestwa Polskiego, ale całej Europy!

Klasyczne nowe miasto

W odróżnieniu od innych miast o zbliżonym układzie urbanistycznym rozplanowanie Nowego Miasta, dzięki specjalnemu ułożeniu działek budowlanych, odznaczało się wykorzystaniem wszystkich ścian bloków do zabudowy frontowej. Działki sprowadzono do czterech typów o różnych kształtach i wymiarach: przyrynkowe miały kształt większych i mniejszych półtrapezów, pozostałe – prostokątów. Wyznaczono je na podstawie modułu 5 prętów miary nowopolskiej (21,6 m). Szerokość traktu piotrkowskiego wynosiła 4 pręty (17,3 m), zaś ulic bocznych 3,5 pręta (15,2 m). Interesujący pod względem kompozycyjnym jest, zaliczany do zabytkowych, plan Nowego Miasta, który był odbiciem obowiązujących w tej epoce kanonów estetycznych. Większość projektów tworzonych w tzw. okresie konstytucyjnym Królestwa Polskiego cechował regularny, geometryczny układ.

Wpływy te widać wyraźnie w rozplanowaniu niemal wszystkich miast przemysłowych obwodu łęczyckiego: Aleksandrowa, Konstantynowa, Zgierza, a także łódzkiego Nowego Miasta. Cechują je prostota, symetria i przejrzystość kompozycji. W Łodzi sąsiadowały zatem ze sobą Stare Miasto w układzie urbanistycznym średniowiecza oraz urządzone klasycystycznie Nowe Miasto z ośmiobocznym Nowym

Rynkiem.

Z północy na południe

Od czasów średniowiecznych biegł przez Łódź trakt łęczycko-piotrkowski. To na tym szlaku powstała później oś i główna ulica miasta. Już w pierwszych latach Królestwa Polskiego, kiedy zaczęły się przygotowania do regulacji osady fabrycznej, podjęto prace przy regulacji i modernizacji traktu. Wzorcowy plan urbanistyczny, wytyczony przez Rembielińskiego, wyznaczył bieg ul. Piotrkowskiej i przecinających ją ulic bocznych, a tereny wokół podzielił na parcele. Najpierw na południe od starego rolniczego miasteczka powstało w latach 1821–1823 Nowe Miasto jako osada przeznaczona dla sukienników. Jej plan z ośmiobocznym rynkiem wykonał geometra Filip de Viebig.

Środkiem, z północy na południe, biegł trakt piotrkowski. Grunty rządowe po wschodniej stronie zajęto na osadę, zaś grunty po zachodniej stronie stanowiły własność mieszczan Starego Miasta. Łódź w swym rozwoju posuwała się w kierunku południowym, trzymając się dawnej arterii komunikacyjnej. W latach 1824–1828 na południe od Nowego Miasta utworzono drugą osadę przemysłową nazwaną Łódka, która przeznaczona była dla tkaczy bawełny i lnu, natomiast
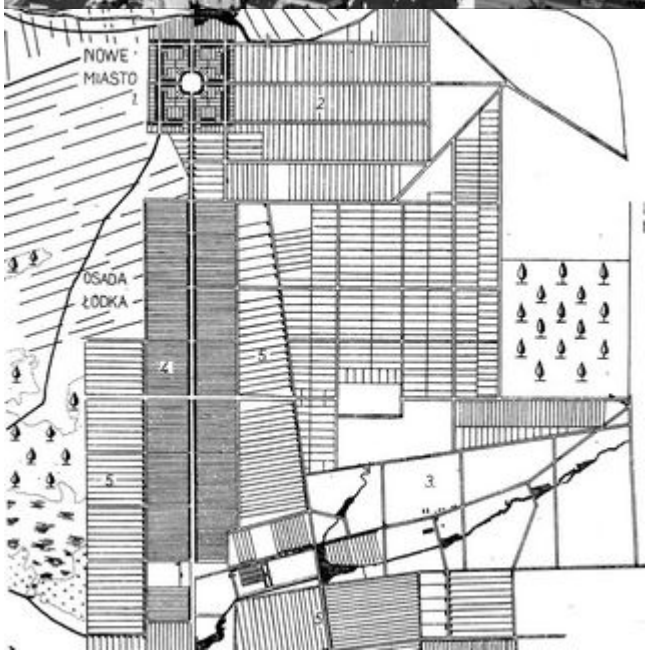
regulacja miasta przeprowadzona w latach 1821–1828 wytyczyła główne zarysy terytorialne dzisiejszej Łodzi.